

הרמב"ן הק' עם ביאור מעשה השב

נערך מתוך השיעורים בספרה"ק רמב"ן,
הנמסרים מדי שבת בשבתו

פרשת צו

תשפ"ד

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מזבחה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תנוקד בו: (פרק ו פסוק ב).

מבאר הטעם שבתחילת ציוי הקרבנות נאמר 'דבר אל בני ישראל, וכאן נאמר 'צו את אהרן וגו'.

אמר הכתוב בפרשת ויקרא (לעיל א ב) 'דבר אל בני ישראל, כי שם יאוו בהבאת הקרבנות, וישראל מביאים אותם. וכאן אמר 'צו את אהרן, כי ידבר במעשה הקרבנות, והכהנים יעשו אותם'.

לפי הגירסא ברש"י רבי שמעון מודה לתנא קמא רק בא להוסיף. ולפי הגירסא בספרי רבי שמעון חולק.

וכתב רש"י, אין לו אלא זרוז, מיד ולדורות. אמר רבי שמעון ביותר היה לריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כיס. ומדרכו של רבי שמעון אינו על זו הנואה, כי כאן אין בו חסרון כיס לבני אהרן המזויס בה, אבל יש להם רווח ושכר בכל הקרבנות, גם בעולה. אבל אמר תנא קמא אין לו אלא זרוז מיד ולדורות. לומר שהפרשיות שיראה הכתוב לזרוז בהם, ולומר שיעשו מיד וינהג הדבר לדורות, יאמר בהן 'צו', ובשאר הפרשיות יאמר 'דבר אל בני ישראל' או 'אמר אליהם', ובא רבי שמעון לחלק ולומר שפעמים יבוא הלשון הזה בדבר שאינו מיד ולדורות, בעבור שיש בו חסרון כיס, כגון הנואה האמורה בשמן המאור (להלן כד ב), וכגון שאמר הכתוב (במדבר לה ב) 'צו את בני ישראל ונתנו ללוים ערים לשבת'. ויתכן שנאמר שיש בלו זה חסרון כיס לכהנים בעבור 'זה קרבן אהרן ובניו' (פסוק יג) הנמשך לנואה זו. אבל בתחילת ספרי בענין מחלוקת היא שנויה:

מעשה השב

* תמצית: בפרשת ויקרא בתחילת הציווי על הקרבנות נאמר 'דבר אל בני ישראל, כי שם צותה את בני ישראל על הבאת הקרבנות. אך כאן מדובר 'בהקרבנות המוטל על הכהנים, לכן נאמר 'צו את אהרן ואת בניו'.

ב מזה שנאמר 'אמר רבי שמעון, ולא רבי שמעון אומר, משמע שרבי שמעון אינו חולק על התנא קמא, רק בא להוסיף שנאמר 'צו' לא רק כשהציווי מיד ולדורות, אלא גם במקום שיש חסרון כיס.

ג כי צו הנאמר כאן רבי שמעון מודה להטעם של ת"ק, כיון שכאן אין חסרון כיס לכהנים.

ד דשם אינו 'מיד', אלא לדורות, ומ"מ נאמר 'צו'. הרי לנו שאפילו שאינו מיד נאמר צו. כיון שיש שם חסרון כיס.

ה שם מיירי כשנכנסו ישראל לאר"י היו צריכים ליתן מנחלתם ללווים. וזה היה חסרון כיס, אבל אינו לדורות.

ו לפי פירוש זו 'צו' הנאמר כאן רבי שמעון מודה שזה משום שהוא מיד ולדורות. רק אומר שלפעמים נאמר צו במקום שיש חסרון כיס.

ז באופן זה מפרש רבינו שרבי שמעון קאי על פסוק זו, ושפיר יש כאן חסרון כיס, משום שקאי על הנאמר בהמשך על מנחת חביתין שהכהן מקריב.

ח פירוש, לב' האופנים רבי שמעון מודה לתנא קמא ד'צו' הוא לשון זירוז מיד ולדורות, רק רבי שמעון בא להוסיף על ת"ק דגם היכן שאינו לדורות, רק יש בה חסרון כיס, גם כן כתוב 'צו'. והנפ"מ בין ב' האופנים בטעם הדבר שכתוב צו בפסוק דידן.

ט להאופן א' רבי שמעון מודה לת"ק דבפסוק דידן כתוב 'צו', משום שהוא זירוז מיד ולדורות, דכאן בקרבנות ליכא חסרון כיס לכהנים, אדרבה הם רק מרוויחים מהקרבנות. רק רבי שמעון אומר שבשאר מקומות שאינם לדורות, וכתוב בהם צו הוא משום שיש בה חסרון כיס. ולהאופן ב', רבי שמעון חולק על תנא קמא, בטעם הדבר שכתוב בפסוק דידן 'צו', שלדעת הת"ק הוא משום שהוא זירוז מיד ולדורות, ולרבי שמעון משום שקאי על המנחת חביתין שהוצרכו הכהנים להביאם משלהם, ולכן שפיר יש בזה חסרון כיס. ואבל מודה לת"ק דצו הוא לשון זירוז מיד ולדורות.

י אמנם דעת הספרי שרבי שמעון חולק על ת"ק, וסובר ד'צו' כתוב רק במקום שיש חסרון כיס. והיינו מדהביא הספרי דעת הת"ק, ואח"כ כתוב 'רבי שמעון בן יוחאי אומר אין ציווי בכל מקום אלא חסרון כיס, ומדכתב 'רשב"י אומר, משמע שחולק על הת"ק. אבל בתו"כ הגירסא 'אמר רבי שמעון, שפיר אפ"ל שבא להוסיף על דברי הת"ק.

*

דעת רש"י שתרומת הדשן נעשה בכל בגדי הכהונה

וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמְכַנְסֵי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִיב אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הַעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְלֵי הַמִּזְבֵּחַ: (פרק ו' פסוק ג')

וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד. היא הכתנתו. ומה תלמוד לומר מדו, שמהא כמלתו. על בשרו, שלא יהא דבר חוץ ביניהם, לשון רש"י. והנה תרומת הדשן לריכה בגדי כהנה, ואין העבודה בשני הבגדים מהם. אבל הזכיר אלה השנים לדבר שנתחדש בהם כאלו. למד שמהא הכתנתו כמלתו, והענין לומר שאם היו מסלקין, קצרים ואינן מגיעין עד רגליו, ועבד בהן עבודתו פסולה. ולימד שלא יהא בינו ולא בין המכנסים לבשרו כלום. והוא הדין שריכה כל בגדי כהונה. כי כיון שהזכיר הכתוב שהיא לריכה בגדים, למדנו שהיא לריכה ארבעה להדיוט ושמה לכהן גדול.

וכן מפורש במסכת יומא בפרק שני (גג): וכתורת כהנים (טו ז טו) מה תלמוד לומר ילבש, להביא את המזנפת ואת האבנט. ואונקלוס תרגם מדו לבושין. ונראה כי אכלו מדו שם יכלול כל בגדיו, כאלו אמר ולבש הכהן בגדי בד, וכן מליו קדושים (שמואל א' ד יב), שיוכר על פי מלותיו (ההלים הל' ט), על פי מלבושיו, חגור מדו לבשו (שמואל ב' כ ח). ויהיה זה כדעת האומר אבנטו של כהן הדיוט לא זה אבנטו של כהן גדול (יומא יב ז):

מעשה חשב

א רש"י מפרש 'מדו', היא הכתונות. ויש בזה עוד לימוד שמהא כמלתו. 'על בשרו', שיהא על בשרו ממש, ושלא יהיה חציצה ביניהם. והנה נחלקו האמוראים (יומא גג) האם תרומת הדשן הוצרכה ד' בגדי כהונה, או שהיה סגי בכתונת ומכנסיים. והנה לפי רש"י ש'מדו', היא הכתונת, ונמצא שכתוב בקרא רק ב' בגדים, הכתונת והמכנסיים, ולכאורה היה אפ"ל בדעת רש"י שסובר כאותו שיטה שלתרומת הדשן היה סגי בב' בגדים, ע"ז כתב רבינו 'הנה' וכו', דדעת רש"י דלתרומת הדשן הוצרכה ד' בגדי כהונה. ומהיכן למד כן בדעת רש"י, מדכתב רש"י טעם הדבר שנקט הכתוב הני שתי בגדים, משום הלכות שנתחדש בהם, מזה מוכח שסובר שלעולם צריך ארבעה בגדי כהונה, ולכן כתוב רק שתיים בגדים אלה, משום שבהם נתחדשה הלכות. ודאם היה סובר דסגי בשני בגדים אלה, לא הוצרך לתת טעם הדבר שכתוב רק שני בגדים אלו, שדבר זה קמ"ל דסגי בב' בגדים.

ב פירוש שבפסוק נאמר רק שני בגדים, הכתונת והמכנסים, ומ'ילבש', למידין המצנפת והאבנט.

ג התרגום מפרש 'מדו' שם העצם על מלבושיו, ויכלול כל בגדיו. וכאילו אמר ולבש הכהן בגדי בד. והכהן גדול צריך שמונה בגדים, והכהן הדיוט ארבעה בגדים.

ד פירוש, אבנטו של כהן גדול מבואר בכתוב שהיה מכלאים צמר ופשתים, ועל אבנטו של כהן הדיוט נחלקו בגמרא האם נמי היה כמו הכהן גדול או לא. ומדמפרש התרגום שמדו היינו כל ארבעה לבושו, וכתוב מדו 'בד', שמשמע שכל הד' בגדים היה של בד, ולפי"ז אבנטו של כהן הדיוט לא היה כמו של כהן גדול.

*

כמידת הכהן

וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וְגו' (פרק ו' פסוק ג')

וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד. היא הכתנתו, ומה תלמוד לומר מדו, שמהא כמלתו. על בשרו שלא יהא דבר חוץ ביניהם. לשון רש"י. והנה תרומת הדשן לריכה בגדי כהנה, ואין עבודה בשני הבגדים מהם. אבל הזכיר אלה השנים לדבר שנתחדש בהם כאלו, למד שמהא הכתנתו כמלתו, והענין לומר שאם היו מסלקין, קצרים ואינן מגיעין עד רגליו, ועבד בהן עבודתו פסולה.

מעשה חשב

א בגמרא (זבחים יח): איתא דעת רב, שבין אם היה הבגד של הכהן ארוך ונגרר בקרקע, ובין אם היה הבגד קצר ומרוחק מן הקרקע, פסול. ורבינו כאן נקט רק אם היה הבגד קצר ועבד עבודה, פסול. ולא נקט שהוא הדין אם היה ארוך ועבד עבודה, פסול. ואפ"ל הטעם דמבואר בגמרא (שם) שאם היה הבגד ארוך והגביהו על ידי האבנט, כשר, כי כך דרך הנשים להתלבש. והנה רבינו נקט בהסוברים שהכהן שהרים את הדשן היה צריך להיות לבוש בד' בגדי כהונה, ובתוכם האבנט, אם כן אם היה הבגד ארוך היה יכול להגביהו ע"י האבנט ולעשות העבודה. ולפי זה א"ש למה נקט רבינו רק אם היה קצר ועבד עבודה, פסולה, שעל בגד קצר לית ליה תקנתא.

*

טעם הכבוס במקום קדש

כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזַּח מִדְּמָה עַל הַפְּגַד אֲשֶׁר יִזַּח עֲלֶיהָ תִּכְבְּסוּ בְּמַקוֹם קָדֹשׁ: וְכֹלֵי חַרְשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבֵּר

וְאֵם בְּכֵלֵי נְחֹשֶׁת בְּשִׁלְחָה וּמִנְרֶק וְשִׁטָּה בְּמַיִם: (פרק ו' פסוקים כ - כא)

תכבס במקום קדש. החמיר הכתוב דלם הנבלע צננד לעשותו כשאר היה קודם הזיה שלא יאל חוץ לקלעים. ואמר וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר, ואף הוא במקום קדוש הוא נשבר, והחסיס נבלעים במקומם.

מעשה חשב

א מבואר בפסוק דידן שבגד שניתו עליו מדם החטאת טעון כיבוס בעזרה. ובפסוק כא מבואר שכלי חרס שנתבשל בו בשר חטאת טעון שבירה. והנה כאן בבגד שניתו עליו דם חטאת אינו מבואר ברש"י הטעם שצריך כיבוס. אמנם בכלי חרס מפרש רש"י שלכן צריך לשברו משום שהבליעה שנבלעת בו נעשית נותר. ואפשר לומר שלפי רש"י גם בבגד הטעם שצריך לכבסו הוא משום נותר. דכשלבשו לא יהיה בו דבר של איסור.

ב רבינו מוסיף לבאר הטעם שצריך לכבס הבגד במקום 'קדוש', היינו משום שהחמיר הכתוב בדם הנבלע בבגד שדינו כמו קודם שנבלע, שאסור להוציא מחוץ לקלעים. אמנם בכלי חרס אינו מבואר בקרא שצריך שבירה במקום 'קדוש', ועז"כ רבינו שאף הוא במקום קדוש. והנה בכלי חרס לא הוסיף רבינו הטעם משום שאסור להוציא מחוץ לקלעים, שכאן לא שייך החשש הזה, משום שאחד הניסים שהיו בבית המקדש ששברי החרס היו נבלעים במקומם.

*